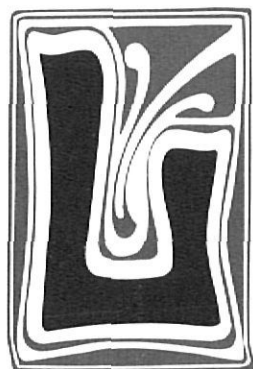

El Certamen Literario i els Jocs Florals: una perspectiva social

a ciutat de Girona va tenir un concurs literari anual, tot i que amb alguns parèntesis, des del 1872 fins al 1936.

Malgrat aquesta periodicitat, aquests 64 anys es poden dividir en dues etapes molt ben diferenciades: entre 1872 i 1902 (1) el concurs s'anomenava Certamen Literario (CLG) i era

organitzat per l'Asociación Literaria de Gerona (ALG); i tal com explica Carme Puig en un dels articles d'aquest dossier, el mateix 1902 es van celebrar uns jocs florals organitzats per la revista *L'Enderroch* que l'any següent es convertiren en els Jocs Florals de Girona.

La diferència més palpable entre els dos concursos és que el Certamen Literario de Gerona tenia com a llengua vehicular el castellà, mentre que els Jocs Florals utilitzaven exclusivament el català. Però, deixant de banda aquesta circumstància, fàcilment detectable, hi ha moltes altres diferències –i algunes similituds– que convé destacar.

El Certamen Literario de Gerona

El 1872 es va fundar l'Asociación Literaria de Gerona. La Literaria, tal com es coneixia popularment, era una societat on s'aglutinaven la major part dels intel·lectuals de la ciutat. El seu objectiu era promoure la cultura i, d'entre les accions previstes inicialment, les que van reeixir amb més èxit van ser el Certamen i la *Revista de Gerona*, creada el 1875.

El CLG es va inspirar, com altres concursos literaris que van néixer durant aquella època a

Xavier Carmaniu

Catalunya, en els Jocs Florals de Barcelona, que es celebraven des del 1859.

El funcionament del Certamen Literario de Gerona es basava en la massa social de la Literaria: en la seva assemblea anual s'escollien els membres de la junta que havia de dirigir l'associació fins a l'any següent i també els del jurat qualificador encarregats d'emetre el veredict del CLG. A final de primavera, es feia públic a través de la premsa els premis que s'oferien; a la tardor es publicava el veredict sense revelar els noms dels guanyadors, que es sabien el dia de l'entrega de premis: sempre era el diumenge més proper a l'1 de novembre, dia de Tots Sants.

Això feia que la cerimònia es convertís en un dels actes més multitudinaris de les Fires de Sant Narcís, patró de Girona. Es tractava d'un acte que sempre seguia el mateix protocol: en primer lloc el president del jurat llegia un discurs sobre el tema que ell creia convenient, tot seguit el secretari del jurat feia públic el veredict i obria les pliques amb els noms dels guanyadors.

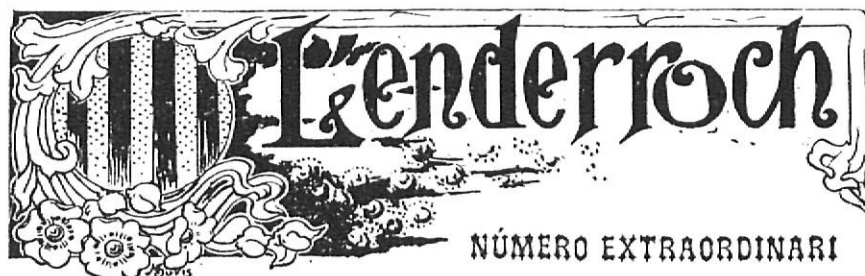
Quan es tractava de premis de poesia, les composicions eren recitades per l'autor o per alguna persona que ell hagués designat prèviament.

Després de les lectures, el secretari cremava la resta de pliques que no s'havien obert i el president o el vicepresident de l'ALG donava per finalitzat l'acte amb un breu parlament d'agraïment.

Passats uns quants mesos, es publicava un petit llibre on es recollien els premis oferts, les obres guanyadores, els discursos pronunciats durant la cerimònia i una acta redactada pel secretari de com s'havia desenvolupat el lliurament de premis. A més, en aquests reculls també hi apareixen els noms dels

E l s J o c s F l o r a l s d e G i r o n a

ARTS * PATRIA * DEMOCRACIA

1898. Comença la publicació d'*El Autonomista*.

1901. Comença l'enderroament de les muralles de Girona. Es publica la revista *Gerunda*.

1902. Comença la publicació de la revista *Vida*. Apareix el quinzenari modernista *L'Enderroch* (només surten 8 números). Se celebren els Jocs Florals de *L'Enderroch*, en els quals Francesc Matheu és el president del jurat i Josep Carner guanya la Flor Natural. Desapareix *L'Enderroch*. *El Autonomista* inicia la publicació del seu *Suplemento Literario*. Se celebra l'últim Certamen Literario.

1903. Es dissol l'Asociación Literaria de Gerona. *Vida* dona el primer impuls a la creació dels Jocs Florals de Girona; alhora, organitza un concurs literari propi. Es constitueix el consistori dels Jocs Florals de Girona. Desapareix *Vida*. Se celebren els primers Jocs Florals de Girona, en què Prudenci Bertrana és el secretari de la junta directiva i del jurat qualificador. Obtenen premis, entre d'altres, Jaume Bofill i Mates (Flor Natural), Josep Carner i Josep M. Folch i Torres.

1904. Prudenci Bertrana i Carles Rahola són respectivament vocals de la junta directiva i del

membres de la junta directiva de l'ALG i d'aquells que havien format el jurat del CLG i, d'altra banda, hi consten les llistes de socis de la Literaria.

Gràcies a tots aquests elements podem resseguir l'evolució tant del Certamen com de l'ALG, no només des d'un punt de vista literari sinó també sociològic.

Així veiem que el 1872 la Literaria va començar amb 197 socis i que vuit anys més tard, el 1880, havia crescut fins a tenir-ne 370. Aquest augment es va produir durant la segona meitat de la dècada dels setanta, quan ja s'havia acabat la Tercera Guerra Carlina.

Després d'haver tocat sostre el 1880, l'associació va anar perdent socis de mica en mica, i durant els últims deu anys del segle XIX es va mantenir de manera força estable en 280, però el 1901, tal com revela el darrer recull que es va publicar, ja només eren 146 socis.

A partir del 1876, en aquestes llistes els noms dels membres de l'ALG apareixen agrupats per poblacions, fet que ens permet constatar que la Literaria va aconseguir una ràpida implantació territorial, circumscrita sobretot a la província de Girona, però també a les zones properes com ara Vic o Arenys de Mar i ciutats més allunyades com ara Barcelona, Madrid i, en alguns casos puntuals, ciutats d'Amèrica del Sud.

Aquesta expansió territorial es va retraure en produir-se la davallada de membres de la Literaria, de manera que pràcticament només hi quedaren socis de la ciutat de Girona i d'algunes localitats properes.

Consultant els censos electorals de l'època hem pogut conèixer les professions d'una gran quantitat d'associats: en total 407. D'aquests, a l'hora de declarar la seva ocupació, 60 es van definir com a propietaris, 41 com a comerciants, 39 com a advocats, 32 com a metges i 23 com a funcionaris.

Al començament diem que l'ALG agrupava bona part de la intel·lectualitat gironina, i és que entre els seus socis més coneguts hi podem trobar, per exemple, Pere Alsius, els germans Joaquim i Marià Vayreda, Josep Berga, Ramon Masifern, Emili Grahit, Joaquim Botet i Sisó, Artur Vinardell Roig o, fins i tot, Pere Aldavert o Àngel Guimerà.

Pel que fa a la presència femenina, és francament escassa. Les úniques dones que consten en aquestes llistes són vídues o filles orfes de socis morts.

Tots aquests elements ens poden donar una idea de com eren les persones vinculades a l'Asociación Literaria de Gerona.

Pel que fa pròpiament al concurs literari, gràcies als reculls publicats anualment podem analitzar els premis que s'hi oferien i qui els oferia. La mecànica era ben simple: una persona o una entitat donava un obsequi al guanyador del tema que ells mateixos proposaven: una poesia, un estudi històric, etc.

En aquest sentit hem de dir que la presència institucional va ser constant: l'Ajuntament de Girona, la Diputació Provincial, el Govern Civil i fins i tot la mateixa monarquia durant alguns anys concrets van oferir premis al CLG.

També hi col·laboraven societats privades com La Jove Catalunya, la Sociedad Económica de Amigos del País o el Casino Gerundense. A més, hi havia

E l s J o c s F l o r a l s d e G i r o n a

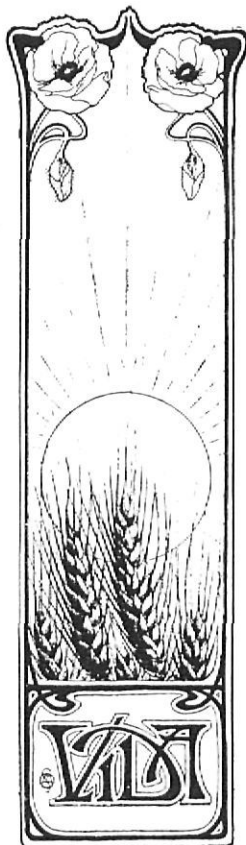
persones amb un destacat pes social que patrocinaven premis a títol individual. Aquest és el cas, per exemple, del marquès de Camps o del comte de Peralada, a més de diversos diputats, senadors i exgovernadors civils.

Tal com dèiem, els patrocinadors demanaven treballs concrets, a vegades d'una manera exagerada. El 1881, per exemple, s'oferia un premi a «una prosa o poesia dedicada a "La moralidad en las artes como fuente de belleza"», i el 1891 algú demanava «una poesia castellana (endecasílabos o octavas reales) sobre la Atenas de Pericles». Aquí hi podem intuir una de les raons per les quals, malgrat que cada any s'oferien més premis, cada vegada n'hi havia més de deserts. Per demostrar-ho, només un exemple: el 1872 es van oferir vuit premis i només dos van quedar deserts; el 1892, en canvi, el cartell estava format per vint-i-cinc premis, dels quals divuit van restar sense adjudicar. I és que hi havia casos en què, segons podem llegir a les actes de les cerimònies d'entrega, no es presentava ni una sola obra per optar a alguns premis. Tot i això, els que quedaven deserts es continuaven oferint en les edicions següents fins que algú els guanyava.

En aquests cartells de premis l'expressió que més es podia llegir, i de la qual més es mofaven els crítics amb el Certamen, era «objeto de arte». Molt sovint aquesta era la mísera recompensa a treballs que requerien molt d'esforç: biografies de personatges il·lustres, monografies sobre ermites, poesies que narraven gestes de la Catalunya medieval... etc.

Entre 1872 i 1901 només dues vegades hi va haver premis en metàl·lic: la primera va ser a l'edició del 1883, en què el diputat Gerard Rodés Moré va oferir 500 pessetes a la millor «memòria històrica sobre Tossa de Mar», i l'altra a la del 1897, en què el també diputat Marià Vilallonga va donar 250 pessetes a qui escrivís sobre «la forja i el ferro». Aquesta falta de retribució econòmica als guanyadors ens deixa entendre quin tipus de concursants es presentaven al Certamen: aquells que, per la seva condició econòmica i social, podien dedicar el seu temps lliure a escriure, consultar els arxius... Guanyar era una qüestió de prestigi, però no feia possible la professionalització dels escriptors.

Aquesta situació va anar canviant progressivament des que els Jocs Florals van prendre el relleu al vell i gastat Certamen Literario.

Els Jocs Florals

Justament al llarg de les edicions dels Jocs Florals cada vegada es donaren més premis en metàl·lic. Les primeres dades que tenim sobre aquesta qüestió són de 1908. Aquell any, dels trenta premis que es van oferir, tres eren una quantitat de diners.

Amb el pas del temps la quantitat de premis en metàl·lic va anar en augment. Així ens trobem que el 1911, dels vint-i-un premis que formaven el cartell, dotze tenien una recompensa monetària; i el 1922, la proporció ja era clarament favorable a aquest tipus de premis: es donaven diners en setze dels vint-i-tres que s'oferien.

Analitzant els cartells dels premis també podem observar que la presència d'institucions era menor que al Certamen. Als Jocs Florals les úniques que hi participaven gairebé cada any eren l'Ajuntament de la ciutat i la Diputació provincial. De vegades el bisbe també ofería algun premi i, curiosament, la figura del governador civil, tan present al Certamen Literario, només apareix als Jocs el 1932.

A més, des de la creació de la Mancomunitat de Catalunya, aquesta administració col·laborà amb els Jocs Florals, de la mateixa manera que ho va fer la Generalitat a partir de 1931 a través de la seva Comissaria Delegada.

Igual que al Certamen, aquí també hi havia persones (diputats, senadors, etc.) que a títol particular oferien premis, així com organitzacions culturals (l'Orfeó Gironí, l'agrupació Athenea, etc.) i polítiques (el Centre Catalanista de Girona, la Unió Republicana, la Joventut Tradicionalista, etc.). Pel que fa al nombre de premis que es donaven cada any, la xifra era similar als dos concursos, però als Jocs Florals n'hi havia molts menys que es declaraven deserts. La causa segurament és que no es demanaven temàtiques tan específiques com les que vèiem al CLG: als cartells dels Jocs Florals és molt freqüent llegir que el tema era lliure.

La continuïtat entre els dos concursos

Els encarregats de la organització del Certamen eren els socis de la Literaria. En canvi, els Jocs Florals tenien el que s'anomenava adjunts. N'hi havia de tres classes diferents: els protectors, els de número i els honoraris. La categoria més freqüent era la de l'adjunt protector.

E l s J o c s F l o r a l s d e G i r o n a

jurat dels Jocs Florals de Girona. Obtenen premis o accèssits, entre d'altres, Rafael Masó, Josep M. Folch i Torres i Ramon Vinyes.

1905. Apareix la revista *Armonia*. Joan Maragall i Francesc Montsalvatge són respectivament president i vocal del jurat dels Jocs Florals de Girona. Obtenen premis, entre d'altres, Rafael Masó (Flor Natural), Prudenci Bertrana, Josep Carner, Miquel de Palol i Gabriel Alomar.

1906. Es deixa de publicar *Armonia*. Raimon Casellas i Xavier Montsalvatge són respectivament president i vocal del jurat dels Jocs Florals de Girona. Obtenen premis, entre d'altres, Miquel de Palol, Josep Carner, Rafael Masó i Ramon Vinyes.

1907. Es publica *Lletres*. Rafael Masó és secretari de la junta directiva i del jurat dels Jocs Florals de Girona; Joaquim Ruyra és el president del jurat; Josep Carner i Prudenci Bertrana en són vocals. Aurora Bertrana és la Reina de la Festa. Obtenen premis o accèssits, entre d'altres, Llorenç Riber (Flor Natural), Tous i Maroto, Josep M. López-Picó, Jaume Bofill i Mates, Carme Karr, Joaquim Folch i

NÚMERO EXTRAORDINARI

DE

LENDERROCH

PRIMERS

JOCHS FLORALS

9 MAIG DE 1902

Les llistes d'adjunts es publicaven al principi de cada recull anual, de manera molt semblant a com es feia en els volums del CLG. Un dels inconvenients amb què ens trobem, però, és que els seus noms només es van publicar fins al 1918, i per tant la sèrie no és tan completa com la de socis de l'ALG. A més, mai apareix la localitat de residència dels adjunts dels Jocs Florals.

Tot i això en podem extreure algunes dades prou interessants pel que fa a la seva ocupació professional: podem veure que dels 139 adjunts localitzats, 23 es dedicaven al comerç, 14 eren propietaris, 14 advocats, 10 procuradors i també 10 eclesiàstics. Si ho comparem amb els socis de la Literaria, podem veure que, en proporció, havia disminuït molt el nombre de propietaris, s'havia mantingut el de comerciants i havia augmentat el d'eclesiàstics.

Moltes vegades s'ha interpretat que els Jocs Florals van suposar un trencament respecte al Certamen Literario, però la comparació de la llista de socis de l'ALG amb la d'adjunts dels Jocs Florals ens fa matisar aquesta afirmació, perquè dels 139 adjunts protectors, una cinquantena havien estat socis de la Literaria (2). Fins i tot ens trobem amb el cas del Casino Gerundense, que entre 1886 i 1901 havia estat membre de l'ALG i que des de 1903 i fins al 1918 el trobem entre els noms dels adjunts protectors dels Jocs Florals. Val a dir que en gairebé la totalitat d'aquests casos es tractava de persones que vivien a la ciutat de Girona.

Les dades extretes d'aquesta comparació ens fan pensar que el Certamen Literario primer i els Jocs Florals després van ser una plataforma de promoció per a la societat gironina: assistir al lliurament dels premis, ser soci d'aquestes organitzacions, fins i tot participar-hi i, potser, amb una mica de sort, guanyar algun guardó era molt útil per pertànyer a l'univers de les relacions socials de les terres gironines.

Xavier Carmaniu Mainadé
és llicenciat en història.

Notes

- (1) Tenim notícia que l'últim Certamen es va celebrar el 1902, però no se'n va arribar a publicar el recull amb les obres guanyadores. L'Associació Literaria de Girona es va dissoldre el 1903.
(2) És difícil precisar aquesta xifra amb exactitud, perquè hi ha uns quants socis del Certamen Literario i adjunts dels Jocs Florals que només apareixen amb el primer cognom.